ਵਿਚਾਰਧੀਨ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਥਿਰੁਮੁਲਪਾਡ
ਬਨਾਮ
ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ
(ਆਈ.ਏ. ਨੰਬਰ 131377, 147102, 195467, 195468, 205092 ਦੇ 2022 & ਓਰਸ)
ਵਿੱਚ
(ਲਿਖਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 202 ਦੇ 1995)
ਅਪ੍ਰੈਲ 26, 2023

[ਬੀ. ਆਰ. ਗਵਾਈ, ਵਿਕਰਮ ਨਾਥ ਅਤੇ ਸੰਜੈ ਕਰੋਲ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਪਰਿਵੇਸ਼ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ, 1986 – ਪਰਿਵੇਸ਼ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਨਿਯਮ, 1986 – ਨਿ. 5 – ਇਕੋ-ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰ (ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ.) – ਜੰਗਲਾਤ ਭੂਮੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ – ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ, ਮਿਤੀ 03.06.2022 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੇਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲ-ਕੌਮੀ ਪਾਰਕ ਜਾਂ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਸੀਮਾ ਦੇ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਿਤ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ. ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਥੇ 9.2.2011 ਦੀਆਂ ਗਾਈਡਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਜਿਤ ਅਤੇ ਅਨੁਮਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ; ਇਹ ਕਿ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ. ਦੇ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਜਾਂ ਵਧਾਏ ਗਏ ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਜੋ ਕਿ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ. ਗਾਈਡਲਾਈਨਾਂ ਅਧੀਨ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਹ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਖ ਵਨ ਸੰਰਕਸ਼ਕ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ; ਅਤੇ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ. ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਸਥਾਈ ਸੰਰਚਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ – ਮਿਤੀ 03.06.2022 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੋਧ/ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ – ਫੈਸਲਾ: ਮਿਤੀ 03.06.2022 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 56.1 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸੋਧਿਆ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ – ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ. ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਖੇਤਰ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ – ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੱਕ ਪਾਸੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 500 ਮੀਟਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ – ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਇੱਕ ਇਕਸਾਰ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ. ਦਾ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸੋਧਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ – ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਖਣਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਨਯਜੀਵ ਲਈ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਅਜਿਹੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ – ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਥੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ.ਜ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮੋਐਫ & ਸੀ.ਸੀ. ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਮਸੌਦਾ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ – ਨਾਲ ਹੀ ਉਥੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਰਣਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਅੰਤਰ-ਰਾਜ ਸਰਹੱਦਾਂ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹਨ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਆਮ ਸਰਹੱਦਾਂ – ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 56.5 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਅਤੇ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੋਈਐਫ ਅਤੇ ਸੀਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ 9.02.2011 ਦੀਆਂ ਗਾਈਡਲਾਈਨਜ਼ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਤੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਕਲੀਅਰੈਂਸ ਦੇਣ ਸਮੇਂ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਘ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੋਈਐਫ ਅਤੇ ਸੀਸੀ ਦੁਆਰਾ 17.05.2022 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਓਐਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ – ਵਾਤਾਵਰਣ ਕਾਨੂੰਨ।

ਆਈ.ਏਜ਼.ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਂਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ

ਫੈਸਲਾ: 1.1 ਜੇਕਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 56.5 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਈਕੋ-ਸੈਂਸਿਟਿਵ ਜ਼ੋਨਾਂ-ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੋਈ ਸਥਾਈ ਢਾਂਚਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੈਂਕੜੇ ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਥਾਈ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਿੰਡੂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵਾਧੂ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਕਰ

ਸਰਕਾਰ ਸਕੂਲ, ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ, ਅੰਗਨਵਾੜੀਆਂ, ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਟੈਂਕ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਹੋਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 48]

1.2 ਜੇਕਰ 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲਾ ਆਦੇਸ਼ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਜੰਗਲ ਵਿਭਾਗਾਂ ਲਈ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਰੰਣਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈਕੋ-ਵਿਕਾਸ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਵੀ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਲਾਭ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੋਈਐਫ ਅਤੇ ਸੀਸੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਯੋਜਿਤ ਯੋਜਨਾ-ਇੰਟੀਗ੍ਰੇਟਡ ਵਿਕਾਸ ਆਫ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਹੈਬੀਟੈਟਸ ਅਧੀਨ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਈਕੋ-ਵਿਕਾਸ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਕਸਰ ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਸਮੇਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਛੋਟੇ ਢਾਂਚਿਆਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 49][629-ਈ-ਜੀ]

1.3 ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਯਮਿਤ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਖਾਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤਕ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਹਾਈਵੇਜ਼, ਰੇਲਵੇ, ਰੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਢਾਂਚਾ ਆਦਿ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ। 3 ਜੂਨ 2022 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 56.5 ਵਿੱਚ ਦਿਸਾਈ ਦਿਸਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੋਐਫ ਅਤੇ ਸੀ.ਸੀ. ਨੇ 17 ਮਈ 2022 ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਫਤਰੀ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਈ.ਆਈ.ਏ. ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ 2006 ਦੀ ਸ਼ਿਡਿਊਲ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੋਈ ਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀ, ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਸੂਚਿਤ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ.ਜ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਜਾਂ ਅਭਿਆਰਣ ਦੇ ਲਈ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ. ਨੋਟੀਫਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਐਨ.ਬੀ.ਡਬਲਿਊ.ਐਲ. ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪਰਿਵੇਸ਼ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧਿਨਿਯਮ, 1986 ਅਧੀਨ ਪਰਿਵੇਸ਼ ਕਲੀਅਰੈਂਸ ਦੀ ਵੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ, ਜੋ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ. ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਯਮਿਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਣਜੀਵ ਆਵਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਵ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਬੇਲਗਾਮ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹਨ। ਜੇਕਰ 3 ਜੂਨ 2022 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪੈਰਾ 56.5 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਦਿਸਾਈ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਲਈ ਵੀ, ਹਰ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੀ.ਸੀ.ਸੀ.ਐਫ. ਦੀ ਆਗਿਆ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿ ਹਰ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਪਿੰਡ ਹੋਣਗੇ ਜਿੱਥੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ, ਪੀ.ਸੀ.ਸੀ.ਐਫ. ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਬਚੇਗਾ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਦੇ ਅਰਜ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ। ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਆਗਿਆ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਦਿਸਾਈ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 50]

1.4 ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਦਿਸਾਈ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ-ਜਾਨਵਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਕਤ ਦਿਸਾਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ.ਜ਼ੋਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕੀਮਤੀ ਜੰਗਲਾਤ/ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 51][630-ਜੀ-ਐਚ]

1.5 ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ.ਜ਼ੋਨ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇੱਕ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਈਲਡ ਲਾਈਫ (ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1972 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪੁਨਰਵਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ.ਜ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਪਿੰਡਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਕਤ ਦਿਸਾਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ.ਜ਼ੋਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਗਤ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ

ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ. ਜੇਕਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ, ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗਾ ESZs ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਸੋਧਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 52][631-A-C]

1.6 ਜਿਵੇਂ ਕਿ 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਪੈਰਾ 56.1 ਵਿੱਚ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਕੋਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਖੇਤਰਫਲ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ. ਵਜੋਂ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਖੇਤਰਫਲ ਇਕ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੱਕ ਪਾਸੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 500 ਮੀਟਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਜਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਸਮੁੰਦਰ ਜਾਂ ਨਦੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਖੇਤਰਫਲ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, 1986 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 5 ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਵਿਸਥਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਪਰਿਆਵਰਣ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਨਿਯਮਾਂ 1986 ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼ ਨੂੰ ਉਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 55]

1.7 1986 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 5 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (3) ਅਧੀਨ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਤਿਮ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇੱਕ ਮਸੌਦਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ, ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਮਸੌਦਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਮਸੌਦਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ 60 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਸੌਦਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮਸੌਦਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਵੇ। [ਪੈਰਾ 56][631-ਜੀ-ਐਚ; 632-ਏ]

1.8 ਉਕਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮਾਮਲਾ 13 ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਜਣ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਲਈ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਲਈ ਹਾਲਾਤ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 57]

1.9 ਮੌਜੂਦਾ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੇ, 474 ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅੰਤਿਮ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ 102 ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਡਰਾਫਟ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। 73 ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲੰਬਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਗਾਈਡਲਾਈਨਜ਼ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਪਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਨ.ਬੀ.ਡਬਲਿਊ.ਐਲ. ਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਸੈਂਕਚੁਰੀ ਜਾਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਲਈ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਕਸਾਰ ਗਾਈਡਲਾਈਨਜ਼ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ. ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਨੂੰ 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 56.6 ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ. ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਚੌੜਾਈ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਜਨਹਿਤ ਵਿੱਚ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਸ਼ਕਤ ਕਮੇਟੀ (ਸੀ.ਈ.ਸੀ.) ਅਤੇ ਮੋ.ਈ.ਐਫ. & ਸੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਆਧਾਰ ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ। [ਪੈਰਾ 58]

1.10 ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼ ਨੂੰ 1986 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਉਕਤ ਗਾਈਡਲਾਈਨਜ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਜਦ ਤੱਕ

ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਗਹਿਰੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਸਮੇਤ ਮਾਹਰਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 13 ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਮਾਹਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 56.6 ਵਿੱਚ ਸਮਾਹਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਸੋਧੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 59]

1.11 ਜਿਹੜੇ ਖਣਨ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਚਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਅੰਦਰ ਖਣਨ ਕਾਰਜ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਨ ਲਈ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੋਆ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਗੋਆ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਅਜਿਹੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 60]

1.12 3 ਜੂਨ 2022 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 56.1 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮੋਐਫ ਅਤੇ ਸੀਸੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਡਰਾਫਟ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੰਤਰਾਲਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡਰਾਫਟ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕਿ 1986 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 5 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (3) ਦੇ ਖੰਡ (ਅ) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ 5 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (3) ਦੇ ਖੰਡ (ਡੀ) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਤਿਮ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਅੰਤਿਮ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਅਪ੍ਰੋਚ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 61-63]

1.13 ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 56.1 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਜਿੱਥੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕਸ ਅਤੇ ਸੈਂਕਚੁਰੀਜ਼ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਸਰਹੱਦਾਂ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹਨ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਕਰਦੇ ਹਨ। 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 56.4 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਸੈਂਕਚੁਰੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਸੈਂਕਚੁਰੀ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਅੰਦਰ ਮਾਈਨਿੰਗ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। [ਪੈਰਾ 64, 65]

1.14 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 56.5 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

(i) ਮੋਐਫ ਅਤੇ ਸੀਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ 9 ਫਰਵਰੀ 2011 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ; ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ

(ii) ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰੋਟੈਕਟਿਡ ਏਰੀਆਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਕਲੀਅਰੈਂਸ ਦੇਣ ਸਮੇਂ, ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ 17 ਮਈ 2022 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਫਤਰੀ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਵਿੱਚ ਸਮਾਹਿਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 66]

ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਥਿਰੁਮੁਲਪਾਦ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਓ.ਆਈ (2005) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 25; ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਥਿਰੁਮੁਲਪਾਦ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਓ.ਆਈ (2010) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 740; ਗੋਆ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਓ.ਆਈ. (2011) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 791; ਗੋਆ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (2014) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 590 : [2014] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 302 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ ਲਾਅ ਰੈਫਰੈਂਸ

(2022) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 544 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪੈਰਾ 1

(2006) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 25 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪੈਰਾ 14

(2010) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 740 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪੈਰਾ 18

(2011) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 791 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪੈਰਾ 19

[2014] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 302 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪੈਰਾ 21

ਸਿਵਲ ਓਰੀਜਨਲ ਜੁਰਿਸਡਿਕਸ਼ਨ : ਆਈ.ਏ. ਨੰਬਰ 131377, 147102, 195467, 195468, 205092 ਦੇ 2022, ਆਈ.ਏ. ਨੰਬਰ 162283 ਅਤੇ 162284 ਦੇ 2022

ਆਈ.ਏ. ਡੀ. ਨੰਬਰ 125746 ਦੇ 2022 ਵਿੱਚ

ਨਾਲ

ਆਈ.ਏ. ਨੰਬਰ 118604, 118606, 119400, 119401, 119404, 137132, 137138, 137140 ਅਤੇ 137143 ਦੇ 2022, ਆਈ.ਏ. ਨੰਬਰ 5764, 6804 ਅਤੇ 10911 ਦੇ 2023

ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ:

ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 202 ਦੇ 1995

(ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 32 ਅਧੀਨ)

ਏ.ਡੀ.ਐਨ. ਰਾਓ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ (ਅਮੀਕਸ ਕਿਊਰੀ), ਕੇ. ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ, (ਅਮੀਕਸ ਕਿਊਰੀ) ਮਿਸ ਆਰਤੀ ਗੁਪਤਾ, ਮਿਸ ਕਾਂਤੀ, ਐਡਵੋਕੇਟਸ।

ਮਿਸ ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਭਾਟੀ, ਏ.ਐਸ.ਜੀ., ਨਿਖਿਲ ਗੋਏਲ, ਏ.ਏ.ਜੀ., ਜੈਦੀਪ ਗੁਪਤਾ, ਵੀ. ਕੇ. ਸ਼ੁਕਲਾ, ਕੇ. ਰਾਧਾਕ□ਸ਼ਣਨ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟਸ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ, ਮਿਸ ਅਰਚਨਾ ਪਾਠਕ ਡੇਵ, ਮਿਸ ਸੁਹਾਸਿਨੀ ਸੇਨ, ਐਸ. ਐਸ. ਰੇਬੇਲੋ, ਸ਼ਿਆਮ ਗੋਪਾਲ, ਰਾਘਵ ਸ਼ਰਮਾ, ਸੁਯੋਸ਼ ਸੁਬਰਮਣਯਮ, ਡਾ. ਅਰੁਣ ਕੁਮਾਰ ਯਾਦਵ, ਮਿਸ ਸਬੀਨਾ ਸ਼ਾਹਿਦ, ਨਿਸ਼ੇ ਰਾਜਨ ਸ਼ੋਂਕਰ, ਮਿਸਿਜ਼ ਅਨੂ ਕੇ ਜੋਯ, ਅਲੀਮ ਅਨਵਰ, ਰਾਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਦੁਬੇ, ਕਮਲੇਂਦਰ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਡਾ. ਜੋਸਫ ਅਰਿਸਟੋਟਲ ਐਸ., ਸ਼ੋਭਿਤ ਦ੍ਵਿਵੇਦੀ, ਵੀ.ਕੇ. ਬਿਜੂ, ਮਿਸ ਰਿਆ ਸਚਥੇ, ਚੇਤਨਿਆ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਰਣਜੀਤ ਭਾਰਤੀ, ਐਮ.ਕੇ.ਐਸ. ਮੇਨਨ, ਮਿਸ ਉਸ਼ਾ ਨੰਦਿਨੀ ਵੀ., ਬਿਜੂ ਪੀ. ਰਾਮਨ, ਰਵੀ ਲਾਮੋਂਡ, ਅਰੁਣ ਕੁਮਾਰ ਜੈਸਵਾਲ, ਵਿਲਸ ਮੈਥਿਊ, ਵੀ. ਐਨ. ਰਾਘੁਪਾਥੀ, ਮਨੇਂਦਰ ਪਾਲ ਗੁਪਤਾ, ਆਦਿਤਿਆ ਰੰਏ, ਦੀਪਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਣੀਵ ਦਹੀਆ, ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਦਬਾਸ, ਨਚਿਕੇਤਾ ਵਾਜਪੇਈ, ਮਿਸ ਦਿਵਿਆਂਗਨਾ ਮਲਿਕ, ਮਿਸ ਵਿਸ਼ਨੂ ਪ੍ਰਿਯਾ, ਸ਼ਿਆਮ ਨੈਰ, ਵਰਦਾਨ ਕਪੂਰ, ਮਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਗੁਪਤਾ, ਗੌਤਮ ਐਸ. ਭਾਰਦਵਾਜ, ਮਿਸ ਮਾਨਵੀ ਭੰਡਾਰੀ, ਅਸ਼ਵਿਨ ਕੁਮਾਰ ਡੀ.ਐਸ., ਮਿਸ ਸੁਰਭੀ ਮਹਿਤਾ, ਐਡਵੋਕੇਟਸ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ।

ਕੇ.ਐਮ. ਨਟਰਾਜ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਏ.ਐਸ.ਜੀਜ਼., ਡਾ. ਮਨੀਸ਼ ਸਿੰਘਵੀ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਐਮ. ਸੀ. ਧਿੰਗਰਾ, ਗੌਰਵ ਧਿੰਗਰਾ, ਵਿਕਰੰਤ ਯਾਦਵ, ਮਿਸ. ਵਿਜੈ ਲਕਸ਼ਮੀ, ਨੀਰਜ ਸ਼ੇਖਰ, ਡਾ. ਸੁਮਿਤ ਕੁਮਾਰ, ਕੇਸ਼ਵ ਬਹੇਤੀ, ਮਿਸ. ਆਸ਼ਾ ਗੋਪਾਲਨ ਨਾਇਰ, ਈ. ਐਮ. ਐਸ. ਅਨਮ, ਬੀ ਵੀ ਦੀਪਕ, ਵਿਕਾਸ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਵਿਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਮਿਸ. ਰਾਜਸ਼੍ਰੀ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਸ਼ਾਮ ਚੰਦ, ਟੀ. ਐਨ. ਸਿੰਘ, ਸੋਮੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਝਾ, ਸੁਨੀਲ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਕਾਂਤ ਨੀਲੱਪਾ ਤੇਰਦਲ,

ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਏਲਕਰ ਮਜ਼ੁਮਦਾਰ, ਮੁਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਵਰਮਾ, ਨੀਰਜ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਮਿਸ. ਇੰਦਿਰਾ ਭਾਕਰ, ਮਿਸ. ਪ੍ਰਿਯੰਕਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਹਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ, ਅੰਬੁਜ ਸਰਸਵਤ, ਪੀ. ਐਸ. ਸੁਧੀਰ, ਸੰਨੀ ਚੌਧਰੀ, ਅਭਿਮਨਯੂ ਸਿੰਘ, ਮਿਸ. ਮਾਨਿਕਾ ਪ੍ਰਿਯਾ, ਮਿਸਿਜ਼. ਕੀਰਤੀ ਰੇਨੂ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਡਾ. ਮੋਨਿਕਾ ਗੁਸਾਈਨ, ਗੋਵਰਧਨ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਪੀ. ਕੇ. ਮਨੋਹਰ, ਮਿਸ. ਦੀਪਾਨਵਿਤਾ ਪ੍ਰਿਯੰਕਾ, ਮਿਸ. ਅਰਚਨਾ ਪਾਠਕ ਡੇਵ, ਸ਼ੈਲੇਸ਼ ਮਾਡੀਯਾਲ, ਵੈਭਵ ਸਭੇਰਵਾਲ, ਅਕਸ਼ੈ ਕੁਮਾਰ, ਨਵੀਨ ਕੁਮਾਰ, ਜੇਮਸ ਪੀ. ਥਾਮਸ, ਮਿਸਿਜ਼. ਨਿਰੰਜਨਾ ਸਿੰਘ, ਧਵਲ ਮਹੇਤਾ, ਬੀ. ਕੇ. ਪਾਲ, ਮਿਸ. ਸ਼ਾਲਿਨੀ ਕੌਲ, ਸਰਵਨ ਰਿਤਮ ਖਾਰੇ, ਗੌਰਵ ਅਗਰਵਾਲ, ਸੁਭ੍ਰਾਂਸੂ ਪਾਧੀ, ਅਰਵਿੰਧ ਐਸ., ਮਿਸ. ਉਮਾ ਭੁਵਨੇਸ਼ਵਰੀ. ਸੀ, ਅੱਬਾਸ. ਬੀ, ਮੈਸਰਜ਼. ਡੀ.ਐਸ.ਕੇ. ਲੀਗਲ, ਮਿਸਿਜ਼. ਪ੍ਰਗਿਆ ਬਾਘੇਲ, ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਗੋਪਾਲ ਐਲਕਰਟ, ਅਰਪਿਤ ਪਾਰਕਾਸ਼, ਮਿਸ. ਸੁਭਾਂਗੀ ਅਗਰਵਾਲ, ਮਿਲਿੰਦ ਕੁਮਾਰ, ਗੋਪਾਲ ਬਲਵੰਤ ਸਾਥੈ, ਮਿਸ. ਸੁਹਾਸਿਨੀ ਸੇਨ, ਨਮਨ ਟੰਡਨ, ਪੀਯੂਸ਼ ਬੇਰੀਵਾਲ, ਸਮਰਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਨਵਾਂਜੈ ਮਹਾਪਾਤਰਾ, ਅਮਰੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਟੀ.ਐਸ. ਸਬਰੀਸ਼, ਕੌਸ਼ਿਕ ਚੌਧਰੀ, ਸੰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਝਾ, ਮਿਸ. ਅੰਜੂ, ਮਿਸ. ਵਰਕੀ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਅਤਰੇ, ਡਾ. ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਅਤਰੇ, ਮਿਸ. ਅੰਬਿਕਾ ਅਤਰੇ, ਮਿਸ. ਵਿਦਿਉੱਤਮਾ ਝਾ, ਆਕਾਸ਼ ਗਿਰੀ, ਐਮ. ਆਰ. ਸ਼ਮਸ਼ਾਦ, ਅਜੈ ਮਾਰਵਾਹ, ਨਵੀਨ ਕੁਮਾਰ, ਗੁੰਟੂਰ ਪ੍ਰਮੋਦ ਕੁਮਾਰ, ਮਿਸ. ਮਾਯੂਰੀ ਰਾਘੁਵੰਸ਼ੀ, ਮੈਸਰਜ਼. ਸਿਰਿਲ ਅਮਰਚੰਦ ਮੰਗਲਦਾਸ, ਅਭਿਨਵ ਮੁਕਰਜੀ, ਅਕਸ਼ੈ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਮਿਸਿਜ਼. ਬਿਹੂ ਸ਼ਰਮਾ, ਮਿਸ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਵਿਜ, ਮਿਸ. ਰੁਚਿਰਾ ਗੋਏਲ, ਮਿਸ. ਸੁਰਭੀ ਮਹਿਤਾ, ਮਿਸ. ਆਦਰਸ਼ ਨੈਣ, ਅਨੰਦੋ ਮੁਖਰਜੀ, ਸਿੱਧਾਰਥ ਝਾ, ਏ. ਕਾਰਤਿਕ, ਮਿਸ. ਸੀਤਾ ਵੈਦਿਯਾਲਿੰਗਮ, ਮੈਸਰਜ਼. ਵੇਂਕਟ ਪਾਲਵਾਈ ਲਾ ਐਸੋਸੀਏਟਸ, ਵਿਨੋਦ ਸ਼ਰਮਾ, ਮਿਸ. ਸ੍ਵਾਤੀ ਘਿਲਡਿਯਾਲ, ਮਿਸ. ਦੇਵਯਾਨੀ ਭੱਟ, ਨਿਸ਼ਾਂਤ ਪਾਟਿਲ, ਚਿਰਾਗ ਐਮ. ਸ਼ਰੋਫ, ਨਿਸ਼ਿਤ ਅਗਰਵਾਲ, ਸਿੱਧਾਰਥ ਧਰਮਾਧਿਕਾਰੀ, ਆਦਿਤਿਆ ਏ. ਪਾਂਡੇ, ਭਰਤ ਬਾਗਲਾ, ਸੌਰਵ ਸਿੰਘ, ਐਡਵੋਕੇਟਸ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ।

ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

ਬੀ. ਆਰ. ਗਾਵਲ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ।

ਆਈ.ਏ. ਨੰਬਰ 131377 ਦਾ 2022:

1. ਮੌਜੂਦਾ ਆਈ.ਏ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ 3 ਜੂਨ 2022 ਨੂੰ ਆਈ.ਏ. ਨੰਬਰ 1000 ਦੇ 2003 ਵਿੱਚ ਡਬਲਯੂ.ਪੀ.(ਸੀ) ਨੰਬਰ 202 ਦੇ 1995 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੋਧ/ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਲਈ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

2. ਬਿਨੈਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ 3 ਜੂਨ 2022 (ਉਪਰੋਕਤ) ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੋਧ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

“56.1. ਹਰੇਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲ, ਭਾਵ, ਕੌਮੀ ਪਾਰਕ ਜਾਂ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਈਕੋ-ਸੈਂਸਿਟਿਵ ਜ਼ੋਨ (ਈਐਸਜ਼ੈਡ) ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 9-2-2011 ਦੀਆਂ ਗਾਈਡਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਜਿਤ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਮੂਆ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ ਲਈ, ਇਹ 500 ਮੀਟਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਹੈ।

.....

56.5. ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗਤੀਵਿਧੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ ਜਾਂ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕ ਦੇ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਜਾਂ ਵਧਾਏ ਗਏ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ (ਈਐਸਜ਼ੈਡ) ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ 9-2-2011 ਦੀਆਂ ਗਾਈਡਲਾਈਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਜਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਖ ਵਨ ਸੰਰਕਸ਼ਕ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਆਗਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ

ਆਗਿਆ ਤਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਮੁੱਖ ਮੁੱਖ ਵਨ ਸੰਰਕਸ਼ਕ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਵੇ ਕਿ ਚਿੰਤਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਰਜਿਤ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਵੈਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਸਨ। ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਵੀਂ ਸਥਾਈ ਸਟਰੱਕਚਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।"

3. 3 ਜੂਨ 2022 (ਉਪਰੋਕਤ) ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 56.1 ਦੇ ਸੋਧ/ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਆਵਰਣ ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਮੰਤਰਾਲਾ (ਛੋਟੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, "ਐਮ.ਓ.ਈ.ਐਫ. & ਸੀ.ਸੀ.") ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤੇ ਗਏ (ਅੰਤਿਮ ਅਤੇ ਮਸੌਦਾ) ਈਕੋ-ਸੈਂਸਿਟਿਵ ਜ਼ੋਨਾਂ (ਛੋਟੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, "ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼") ਨੂੰ ਉਥੇ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸਾਂਝੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਥਿਤ ਹਨ, ਉਥੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 56.1 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ 3 ਜੂਨ 2022 (ਉਪਰੋਕਤ) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 56.5 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੋਧ/ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਗ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

4. ਅਸੀਂ ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਭਾਟੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਾਧੂ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ (ਛੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, "ਏਐਸਜੀ") ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬਿਨੈਕਾਰ, ਸ੍ਰੀ ਕੇ. ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਮੀਕਸ ਕਿਊਰੀ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੀਨੀਅਰ ਕੌਂਸਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ।

5. ਇਹ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 9 ਫਰਵਰੀ 2011 ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਦੇ ਐਲਾਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ (ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ "ਕਹੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼" ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ)। ਕਹੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਨਯਜੀਵ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੋਰਡ (ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ "ਐਨਬੀਡਬਲਯੂਐਲ" ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ) ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਕਹੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਵਜੋਂ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸਥਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਹੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨਾਹੀ, ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਅਤੇ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

6. ਇਹ ਵੀ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 56.5 ਵਿੱਚ ਸਮਾਹਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ (ਉੱਪਰ) ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਵੱਡੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਹੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗਤੀਵਿਧੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਜਾਂ ਵਿਸਥਾਰਿਤ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ (ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼) ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਕਿ ਕਹੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਹੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਉਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਖ ਵਨ ਸੰਰਕਸ਼ਕ (ਛੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, "ਪੀਸੀਸੀਐਫ") ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਗਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।ਕਹੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਆਗਿਆ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਪੀਸੀਸੀਐਫ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਮਨਾਹੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹ 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਵੈਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਵੇਂ ਸਥਾਈ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਆਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਵੱਡੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

7. ਇਹ ਹੋਰ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 56.1 ਵਿੱਚ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੈ, ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲ, ਭਾਵ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਜਾਂ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਸੈਂਕਚੁਰੀ, ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦਾ ਈਐਸਜ਼ੈਡ (ਇਕੋਲੋਜੀਕਲ ਸੈਂਸਿਟਿਵ ਜ਼ੋਨ) ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਜਿਤ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਮੂਆ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਸੈਂਕਚੁਰੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼

ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਮੌਜੂਦਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ 500 ਮੀਟਰ ਹੋਵੇਗਾ।

8. ਸਿੱਖਿਅਤ ਏਐਸਜੀ, ਅਮੀਕਸ ਕਿਊਰੀ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀਨੀਅਰ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਸੈਂਕਚੁਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅੰਤਿਮ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਈਐਸਜ਼ੈਡਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਡਰਾਫਟ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਲੰਬਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਡਰਾਫਟ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਬਿਤ ਹਨ।

9. ਇਹ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਸੈਂਕਚੁਰੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਹੋਰ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਜਾਂ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਸੈਂਕਚੁਰੀ ਲਈ ਵੀ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕਦੇ ਕਦੇ, ਇਹ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲੰਬੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਛੋਟੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ।

10. ਇਹ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਾਈਲਡ ਲਾਈਫ (ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1972 (ਇਸਨੂੰ ਅੱਗੇ “1972 ਐਕਟ” ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ) ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 18 ਤੋਂ 25ਏ ਤਹਿਤ ਸੈਟਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਈਐਸਜ਼ੈਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕ ਉੱਥੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਆਦਿ ਦੈਨਿਕ ਕਾਰਜ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ, ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ, ਅੰਗਣਵਾੜੀਆਂ, ਪਬਲਿਕ ਹੈਲਥ ਸੈਂਟਰਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਜਿਹੀਆਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਹ, ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਨਿਰਮਾਣ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਮਕਾਨ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਮੁੜ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੀਸੀਸੀਐਫ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਹੁਤ ਜਟਿਲ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪੀਸੀਸੀਐਫ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਬਚੇਗਾ ਸਿਵਾਏ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀਆਂ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ।

11. ਇਹ ਵੀ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 54 ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਉਚਿਤ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਸਨੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਕਿਹੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਹਨ।

12. ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਆਈ.ਏ. ਨੰਬਰ 1000 ਦੇ 2003 ਵਿੱਚ ਮੁੱਦਾ ਸਿਰਫ ਜਮੂਆ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਖਨਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਉਸ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ ਲਈ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

13. ਵਿਰੋਧੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼/ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ] 15. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਥਾਈ ਕਾਰਜ ਪਰਮਿਟ ਜਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਅਧੀਨ ਖਨਨ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਜੋ ਕਿ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

16. ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 15 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:

> "15. ਮੋਏਫ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਫ਼ਰ ਜ਼ੋਨ ਦੇ ਖੇਤਰਫਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਥਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਨਜ਼ਰੀਆ

ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖੇ। ਇਹ ਕੰਮ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।"

17. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਕਤ ਪੈਰਾ ਤੋਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੋਏਫ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਫ਼ਰ ਜ਼ੋਨ ਦੇ ਖੇਤਰਫਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਥਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਐਨ.ਬੀ.ਡਬਲਿਊ.ਐਲ. ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

18. ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਜਾ ਆਦੇਸ਼ 4 ਅਗਸਤ 20063$_{SUPERSCRIPT}$ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕਾਂ, ਸੈਂਕਚੁਰੀਆਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖਣਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਥੇ ਅਸਥਾਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

"3. 30-1-2006 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਹਿਲੇ ਆਦੇਸ਼ [ਗੋਆ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ, (2011) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 793] ਵਿੱਚ 21-1-2002 ਨੂੰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਸੈਂਕਚੁਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ-ਸੈਂਸਿਟਿਵ ਖੇਤਰਾਂ ਵਜੋਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੀ। 27-5-2005 ਦੀ ਚਿੱਠੀ 21-1-2002 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਿਚੋਲਣ ਹੈ। ਫਿਲਹਾਲ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚੋਲਣ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਦਾ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ 1992 ਦੇ ਰਿਓ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣਾਏ ਗਏ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।"

4. ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰ ਮਿਤੀ 27-5-2005 ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਆਖਰੀ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੋਆ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੇਜੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਸਕਣ। ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸੰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੁਣ ਵੀ ਮੰਤਰਾਲਾ ਵਲੋਂ ਸੰਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੇ ਚਾਰ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ 21-1-2002 ਨੂੰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰਨਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ, ਅਰਥਾਤ ਸੈਂਕਚੁਰੀਜ਼ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ-ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰਾਂ ਵਜੋਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜੰਗਲ, ਵਨਯਜੀਵ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਜੇਕਰ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੁਣ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੋਖਮ ਅਤੇ ਖਤਰੇ ਤੇ ਐਸਾ ਕਰਨਗੇ।

20. ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਹੁਕਮ ਮਿਤੀ 30 ਜਨਵਰੀ 2006 ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਥੇ 21 ਜਨਵਰੀ 2002 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਸੈਂਕਚੁਰੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ESZs ਵਜੋਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 27 ਮਈ 2005 ਦਾ ਪੱਤਰ 21 ਜਨਵਰੀ 2002 ਨੂੰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਿਚੋਲਣ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ, ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਉਸ ਵਿਚੋਲਣ ਦੀ ਸਹੀਅਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰ ਮਿਤੀ 27 ਮਈ 2005 ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਆਖਰੀ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਉਕਤ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਮੰਤਰਾਲਾ ਵਲੋਂ ਸੰਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੇ ਚਾਰ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ 21 ਜਨਵਰੀ 2002 ਨੂੰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰਨਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ, ਅਰਥਾਤ ਸੈਂਕਚੁਰੀਜ਼ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ESZs ਵਜੋਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨਾ ਹੈ।

21. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਗਲਾ ਹੁਕਮ ਮਿਤੀ 21 ਅਪ੍ਰੈਲ 2014 ਨੂੰ ਮਾਮਲੇ ਗੋਆ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ

ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ5SUPERSCRIPT ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੋਵੇਗਾ:

5 (2014) 6 SCC 590 “49. ……ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁਕਮ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਜਾਂ ਵਨਯਜੀਵ ਸੈਂਕਚੁਰੀ ਦੇ ਇਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਖਣਨ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੋਆ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਸੈਂਕਚੁਰੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਖਣਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।”

22. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕ ਜਾਂ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਖੇਤਰ ਦੇ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਖਣਨ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਖਣਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

23. ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਸੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ 4ਥ ਦਸੰਬਰ 2006 (ਸੁਪਰਾ) ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ:

“50. ……ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 4-12-2006 [ਗੋਆ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (2011) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 791] ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਜਾਂ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅੰਦਰ ਇਕੋ-ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨ ਦੇ 21-1-2002 ਨੂੰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜੰਗਲ, ਵਨਯਜੀਵ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ 4-12-2006 [ਗੋਆ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (2011) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 791] ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਰਿਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ/ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਆਖਰੀ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਨਯਜੀਵ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਰੈਫਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਕਲੀਅਰੈਂਸ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਾਂ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਜ਼ੋਨ ਅੰਦਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਹਦਬੰਦੀ, ਅਸਥਾਈ ਜਾਂ ਅੰਤਿਮ, ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਜਾਂ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅੰਦਰ ਖਣਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ।”

24. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 21 ਜਨਵਰੀ 2002 ਨੂੰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਜਾਂ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅੰਦਰ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਵਜੋਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਜਾਂ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀ, ਖਣਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸਮੇਤ, ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੋਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

25. ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 87.3 ਅਤੇ 88.1 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

"87.3. ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਮਿਤੀ 4-8-2006 [ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਥਿਰੁਮੁਲਪਾਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ, (2010) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 740] ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਈ.ਏ. ਨੰਬਰ 1000 ਵਿੱਚ ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਥਿਰੁਮੁਲਪਾਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਗੋਆ ਵਿੱਚ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਖਣਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ।"

"88.1. ਮੋਏਫ ਗੋਆ ਦੇ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇਕੋ-ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਜ਼ੋਨਾਂ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕਰੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ।"

26. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮਿਤੀ 4 ਅਗਸਤ 2006 (ਉਪਰੋਕਤ) ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਈ.ਏ. ਨੰਬਰ 1000 ਦੇ 2003 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਥਿਰੁਮੁਲਪਾਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਗੋਆ ਵਿੱਚ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਖਣਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੋਏਫ ਗੋਆ ਦੇ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕਰੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ। ਇਹ ਕੰਮ ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ।

27. ਅਗਲਾ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਆਦੇਸ਼ 11 ਦਸੰਬਰ 2018 ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਭਾਗ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗਾ:

"ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਏਐਸਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ 104 ਕੌਮੀ ਪਾਰਕ ਅਤੇ 558 ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੁੱਲ 662 ਕੌਮੀ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇਕੋ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਜ਼ੋਨ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ / ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਸਨਾਂ ਤੋਂ 641 ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ। 21 ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 26.11.2018 ਤੱਕ 289 ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ 206 ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੀ ਮਸੌਦਾ ਸੂਚਨਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।" ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਬੀ. ਆਰ. ਗਵਾਈ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਇਕੋ ਸੈਂਸਿਟਿਵ ਜ਼ੋਨ ਸਬੰਧੀ ਐਲਾਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਧੀਨ ਹੈ ਪਰਿਵੇਸ਼, ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਬਦਲਾਅ ਮੰਤਰਾਲਾ (ਐਮ.ਓ.ਈ.ਐਫ.) ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ 4 146 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ।

ਅਸੀਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਰਿਵੇਸ਼, ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਬਦਲਾਅ ਮੰਤਰਾਲਾ ਮਸੌਦਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਅਗਾਂਹ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਇੱਕ ਅੰਤਿਮ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ 21 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਤੱਕ ਐਮ.ਓ.ਈ.ਐਫ. ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:-

……..

ਇਹ ਸਿੱਖਿਆਪ੍ਰਦ ਅਮੀਕਸ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਦਸੰਬਰ, 2006 ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੰਬਿਤ ਹੈ। 12 ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਨ।

ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਅਸੀਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 21 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਐਮ.ਓ.ਈ.ਐਫ. ਦੁਆਰਾ ਇਕੋ ਸੈਂਸਿਟਿਵ ਜ਼ੋਨ ਵਜੋਂ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾਵੇ। ਐਲਾਨ ਐਮ.ਓ.ਈ.ਐਫ. ਦੁਆਰਾ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿਨੈ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਐਮ.ਓ.ਈ.ਐਫ. ਨੂੰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਹੀ।

28. ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆਪ੍ਰਦ ਏ.ਐਸ.ਜੀ. ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ 104 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ 558 ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਸਮੇਤ ਕੁੱਲ 662 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼ ਵਜੋਂ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ/ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 21 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 26ਵੇਂ ਨਵੰਬਰ 2018 ਤੱਕ 289 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 206 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਸੌਦਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਐਮ.ਓ.ਈ.ਐਫ. & ਸੀ.ਸੀ. ਮਸੌਦਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਅਗਾਂਹ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਇੱਕ ਅੰਤਿਮ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 21 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਅਜੇ ਤੱਕ ਐਮ.ਓ.ਈ.ਐਫ. & ਸੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ 12 ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 21 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼ ਵਜੋਂ ਐਮ.ਓ.ਈ.ਐਫ. & ਸੀ.ਸੀ. ਦੁਆਰਾ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾਵੇ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿਨੈ

“5. ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਰੋਕ।—(1) ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਜਾਂ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ: (viii) ਕਿਸੇ ਰਾਖਵਾਂ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨੇੜਤਾ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਤਵ ਸਥਲਾਂ ਅਤੇ ਅਵਸ਼ੇਸ਼ ਐਕਟ, 1958 ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਇੱਕ ਅਭਿਆਰਣ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ, ਖੇਡ ਰਿਜ਼ਰਵ ਜਾਂ ਬੰਦ ਖੇਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੂਚਿਤ ਅਧੀਨ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ, 1972 ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਸੰਧੀ, ਸਮਝੌਤੇ ਜਾਂ ਸਮਝੌਤੇ ਅਧੀਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਵਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨ, ਸੰਘ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਥਾਨ।

(ix) ਮਨੁੱਖੀ ਬਸਤੀਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇਪਨ ਨੂੰ।

(x) ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਕਾਰਕ ਨੂੰ।

(2) ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਚਲਾਉ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਜਾਂ ਰੋਕ ਲਗਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਇੱਥੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇਗੀ।

(3) (a) ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਉਦਯੋਗ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਚਲਾਉ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਜਾਂ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਜਟ ਵਿੱਚ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਇੱਸ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(b) ਧਾਰਾ (a) ਅਧੀਨ ਹਰ ਇੱਕ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਉਸ ਖੇਤਰ, ਉਦਯੋਗਾਂ, ਕਾਰਵਾਈਆਂ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਦੇਵੇਗੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹੀ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਚਲਾਉ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਜਾਂ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਏਗੀ।

(c) ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਧਾਰਾ (a) ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਾਬੰਦੀ ਜਾਂ ਰੋਕਾਂ 'ਤੇ ਐਤਰਾਜ਼ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜਟ ਵਿੱਚ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(d) ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜਟ ਵਿੱਚ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੌ ਵੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੀ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਖਿਲਾਫ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਾਰੇ ਐਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਣਾ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ [ਸੱਤ ਸੌ ਪੰਜਾਹ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ [, ਅਤੇ ਅਸਾਮ, ਮੇਘਾਲਯ, ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਮਿਜ਼ੋਰਮ, ਮਣੀਪੁਰ, ਨਾਗਾਲੈਂਡ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ, ਸਿੱਕਮ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰਯਾਪਤ ਕਾਰਨਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਇੱਕ ਸੌ ਅੱਸੀ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਅਗਲੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ,]] ਅਜਿਹੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਚਲਾਉ 'ਤੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਾਬੰਦੀ ਜਾਂ ਰੋਕ ਲਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ:

[ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ COVID-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਵਿੱਤੀ ਵਰ੍ਹਾ 2020-2021 ਅਤੇ 2021-2022 ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੂਚਨਾ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ [30 ਜੂਨ, 2022] ਜਾਂ ਉਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੂਚਨਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਾਧੇ ਦੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਜੋ ਵੀ ਦੇਰੀ ਹੋਵੇ।]

[(4) ਉਪ-ਨਿਯਮ (3) ਵਿੱਚ ਸਮਾਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜਦੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਪ-ਨਿਯਮ (3) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਅ) ਅਧੀਨ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।]

30. ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ 1986 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 5 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨਾਹੀ ਜਾਂ ਸੀਮਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਪਰਿਵੇਸ਼ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ, 1986 (ਇਸਨੂੰ "1986 ਐਕਟ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 3(v) ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

31. 1986 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 5 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (1) ਦੀ ਧਾਰਾ (viii) ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕਾਰਕ ਸੈਂਕਚੁਰੀ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ, ਖੇਡ ਰਿਜ਼ਰਵ ਜਾਂ 1972 ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬੰਦ ਖੇਤਰ ਦੀ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਹੈ। ਨਿਯਮ 5 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ 3(ਅ) ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਨਾਹੀ ਜਾਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਰਾਹੀਂ ਅਧਿਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੰਸ਼ਾ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੱਗੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪ-ਨਿਯਮ 3(ਬੀ) ਅਨੁਸਾਰ, ਹਰ ਇੱਕ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਖੇਤਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ, ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗਾਂ, ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹੀ ਸੂਚਨਾ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਜਾਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਪ-ਨਿਯਮ 3(ਸੀ) ਅਨੁਸਾਰ, ਕੋਈ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਤਰਾਜ਼ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ [ਬੀ. ਆਰ. ਗਵਾਈ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਐਤਰਾਜ਼ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਯਮ 5 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (3) ਦੇ ਖੰਡ (ਡੀ) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਅਵਧੀ ਦੌਰਾਨ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਮਨਾਹੀ ਜਾਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਨਿਯਮ 5 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (3) ਦੇ ਖੰਡ (ਸੀ) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਾਰੇ ਐਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ESZs ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ 1986 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਵਿਸਥਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੈ।

32. ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਏਫ ਅਤੇ ਸੀ.ਸੀ. ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ

ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ESZs ਦੇ ਐਲਾਨ ਲਈ ਕਿਹੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ।

33. ਕਿਹੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਭਾਰਤੀ ਬੋਰਡ ਲਈ ਵਨਯਜੀਵ ਦੀ 21 ਜਨਵਰੀ 2002 ਨੂੰ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ "ਵਨਯਜੀਵ ਸੰਰਕਸ਼ਣ ਰਣਨੀਤੀ-2002" ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਹੀ ਗਈ ਰਣਨੀਤੀ ਦੇ ਬਿੰਦੂ ਨੰਬਰ 9 ਨੇ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ 1972 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3(ਵੀ) ਅਤੇ 1986 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (1) ਦੇ ਖੰਡ (ਅੱਠਵੀਂ) ਅਧੀਨ ਇਕੋ-ਨਾਜ਼ੁਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਜੋਂ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਹੋਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਕੁਝ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਤੋਂ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਉੱਤੇ ਚਿੰਤਾ ਜਤਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਨੁੱਖੀ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰ ਸਮੇਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸ਼ਹਿਰ ESZs ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਉਲਟਾ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ। ਕਿਹੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੈਸ਼ਨਲ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਐਕਸ਼ਨ ਪਲਾਨ (2002-2016) ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਨਬੀਡਬਲਿਊਐਲ, ਆਪਣੀ 17 ਮਾਰਚ 2005 ਨੂੰ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ESZs ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਸਾਈਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਬਜਾਏ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਦੇ। ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ 27 ਮਈ 2005 ਦੇ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਪਾਲਣਾ ਲਈ ਸੰਚਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

34. ਕਿਹੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ 4 ਦਸੰਬਰ 2006 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ 1972 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5ਸੀ (1), 1986 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਅਤੇ ਨਿਯਮ 5 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਹੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ESZs ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸ਼ਾਕ ਅਬਜ਼ਾਰਬਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਉੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਕ੍ਰਮਣ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਮੁੜ NBWL ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ESZs ਵਿੱਚ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਨਿਯਮਨਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇਗੀ ਬਜਾਏ ਮਨਾਹੀ ਦੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਿਹੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 4 ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਮੌਜੂਦਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਭਾਰੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਿਊਂਡੀ

ਇਹ ਹੋਰ ਨੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਮਿਤੀ 3ਜੀ$_{SUPERSCRIPT}$ ਦਸੰਬਰ 2010 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਿ ਨੋਇਡਾ ਵਿੱਚ ਓਖਲਾ ਬਰਡ ਸੈਂਕਚੁਰੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਾਰਕ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸੀ, ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰੋਟੈਕਟਿਡ ਏਰੀਆਜ਼ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਨੂੰ ਨੋਟੀਫਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

35. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਣਬ ਸੇਨ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਹੇਠ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਕੋਲੋਜੀਕਲੀ ਸੈਂਸਿਟਿਵ ਏਰੀਆਜ਼ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।

36. ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 6 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਨੂੰ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਕੁਝ ਖਾਸ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਸੈਂਕਚੁਰੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਰੈਗੂਲੇਟ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਨਾਜ਼ੁਕ ਇਕੋਸਿਸਟਮ ਉੱਤੇ ਨੈਗੇਟਿਵ ਅਸਰ ਘੱਟ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੱਲ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਦੇ ਪੈਟਰਨਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀ ਇਨਵੈਂਟਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰੋਟੈਕਟਿਡ ਏਰੀਆ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੋਰਿਡੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ। ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਵੈਂਟਰੀ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰੇਂਜ ਅਫਸਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਂਜ ਦੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹੋਰ ਨੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਵਾਰਡਨ, ਇਕ ਇਕੋਲੋਜਿਸਟ, ਲੋਕਲ ਸੈਲਫ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੇ ਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਰੈਵੇਨਿਊ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ:

(i) ਵਿਚਾਰਧੀਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਲਈ ਇਕੋ-ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਜ਼ੋਨਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾ।

(ii) ਅਜਿਹੇ ਜ਼ੋਨ ਨੂੰ ਝਟਕਾ ਅਵਸ਼ੋਸ਼ਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ।

(iii) ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਇਕੋ-ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਜ਼ੋਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਸੁਝਾਉਣਾ।

(iv) ਖੇਤਰ ਲਈ ਮਾਸਟਰ ਪਲਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇ-ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ।

37. ਇਹ ਹੋਰ ਨੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਮੁੱਖ ਵਨਯਾਜੀਵ ਵਾਰਡਨ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਅਧੀਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ:-

(i) ਮਨਾਹੀ

(ii) ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਾਲ ਸੀਮਿਤ।

(iii) ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਯੋਗ

38. ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੋਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਲਈ ਐਮ.ਓ.ਈ.ਐਫ. & ਸੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਕੇਤਕ ਸੂਚੀ ਵੀ ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਗਈ ਹੈ।

39. ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋਰ ਨੋਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਦੋਵੇਂ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਯਤਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਸੀ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਵਿਚਾਰਧੀਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ। ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕੀਮਤੀ ਜੰਗਲਾਤ/ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਹਨ। ਇਹ ਹੋਰ ਨੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਰਤ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਮੀ ਪਾਰਕਾਂ, ਵਨਯਾਜੀਵ ਸੰਕਟਾਂ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪੰਛੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਲਲ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ।

ਉਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜੋ ਕੋਰ/ਕ੍ਰਿਟੀਕਲ ਟਾਈਗਰ ਹੈਬੀਟੈਟ ਵਿੱਚ ਮਨਾਹੀ, ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹਨ, ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ: 12. ਵਰਖਾ ਜਲ ਸੰਚਯਨ

13. ਹੋਟਲਾਂ ਅਤੇ ਲਾਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਂਗਣ ਦੀ ਬਾੜ

14. ਜੈਵਿਕ ਖੇਤੀ

15. ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੋਲੀਥੀਨ ਬੈਗਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

16. ਨਵੀਨੀਕਰਣ ਯੋਗ ਊਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

17. ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਵਧਾਉਣਾ

18. ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ

19. ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਪਰਿਚਯ

20. ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਤਰਨਾਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਉਤਪਾਦਨ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ

21. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਦਯਾਨ ਦੇ ਉੱਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼, ਗਰਮ-ਹਵਾ ਦੇ ਗੁਬਾਰੇ ਵਰਗੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਪਰਿਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦਾ ਉਪਕ੍ਰਮ

22. ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਢਲਾਣਾਂ ਅਤੇ ਦਰਿਆਂ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ

23. ਕੁਦਰਤੀ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਜਾਂ ਥਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਸਾਇਣਿਕ ਮਲ ਅਤੇ ਠੋਸ ਕੂੜਾ ਦਾ ਨਿਕਾਸ

24. ਹਵਾ ਅਤੇ ਵਾਹਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ

25. ਸਾਈਨ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਹੋਰਡਿੰਗਸ

26. ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਹਰੀ ਤਕਨੀਕ ਦਾ ਅਪਣਾਉਣਾ

41. ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ 3 ਜੂਨ 2022 (ਉੱਪਰੋਕਤ) ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਨੇ, ਇੰਟਰ ਅਲੀਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਐਨ.ਬੀ.ਡਬਲਿਊ.ਐਲ. ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਸੈਂਕਚੁਰੀ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਦਯਾਨ ਲਈ ਇਕਸਾਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੁੰਬਈ ਵਿੱਚ ਗਿੰਡੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਦਯਾਨ ਵਰਗੇ ਸੈਂਕਚੁਰੀਆਂ ਖਾਸ ਮਾਮਲੇ ਬਣਾਉਣਗੇ। ਉਕਤ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 54 ਇੱਥੇ ਮੁੜ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"54. ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, 9-2-2011 ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਾਈਡਲਾਈਨਜ਼ ਉਚਿਤ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਟੈਂਡਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰੇਕ ਸੈਂਕਚੁਰੀ ਜਾਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਲਈ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਗਾਈਡਲਾਈਨਜ਼ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਈਐਸਜ਼ੇਡ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਲਈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 1 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਈਐਸਜ਼ੇਡ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸੀਈਸੀ ਦੁਆਰਾ ਬੀ ਕੈਟੇਗਰੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਿਆਰੀ ਫਾਰਮੂਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਖਾਸ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਅਧੀਨ। ਅਸੀਂ ਸੀਈਸੀ ਦੀ ਉਸ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਈਐਸਜ਼ੇਡ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲਾਤ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਟੈਂਡਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਿ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲਾਤ ਦਾ ਖੇਤਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਮਾਪਦੰਡ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਵੀ ਵਿਚਾਰਣਯੋਗ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ 1 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਚੌੜਾ "ਨੋ-ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ-ਜ਼ੋਨ" ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਮੁੰਬਈ ਅਤੇ ਚੇਨਈ ਮੈਟਰੋਪੋਲਿਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸੰਜੇ ਗਾਂਧੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਗੁਇੰਡੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸੈਂਕਚੁਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਮਲੇ ਬਣਾਉਣਗੀਆਂ।"

42. ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੋਈਐਫ ਅਤੇ ਸੀਸੀ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜੋ ਮਨਾਹੀ ਹਨ, ਜੋ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸਥਾਰਤ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਣ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

43. ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ/ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਿੱਚ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਿਕ ਰਾਜਪਤਰ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਹਿੱਤਧਾਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਲਈ 60 ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ/ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਮੰਗੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ 1986 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 5 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

44. ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੋਈਐਫ ਅਤੇ ਸੀਸੀ ਵਿੱਚ ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ: ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਬੀ. ਆਰ. ਗਵਾਈ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

(i) ਭਾਰਤੀ ਦੂਰਸੰਵੇਦੀ ਸੰਸਥਾਨ/ਭਾਰਤੀ ਅੰਤਰਿਕਸ਼ ਖੋਜ ਸੰਗਠਨ,
(ii) ਜਲ ਸ਼ਕਤੀ ਮੰਤਰਾਲਾ,
(iii) ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲਾ,
(iv) ਭਾਰਤ ਦਾ ਜੰਗਲਾਤ ਸਰਵੇਖਣ,
(v) ਟਾਊਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਯੋਜਨਾ ਸੰਗਠਨ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ,
(vi) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਾਘ ਸੰਰਕਸ਼ਣ ਅਥਾਰਟੀ,
(vii) ਭਾਰਤੀ ਵਨਯਜੀਵ ਸੰਸਥਾਨ,
(viii) ਜੀ.ਬੀ. ਪੰਤ ਹਿਮਾਲਯੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਸੰਸਥਾਨ,
(ix) ਭਾਰਤੀ ਜੰਗਲਾਤ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਰਿਸ਼ਦ,
(x) ਵਿਸ਼ਵ ਵਨਯਜੀਵ ਫੰਡ,
(xi) ਭਾਰਤੀ ਜ਼ੂਲੋਜੀਕਲ ਸਰਵੇਖਣ,
(xii) ਭਾਰਤੀ ਬੋਟੈਨੀਕਲ ਸਰਵੇਖਣ,
(xiii) ਸਲੀਮ ਅਲੀ ਪੰਛੀ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਕੇਂਦਰ (ਐਸ.ਏ.ਸੀ.ਓ.ਐਨ.).

45. ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ (ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ.) ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਮੰਤਰਾਲਾ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰਾਲਾ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅੰਤਿਮ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਨਯਜੀਵ ਇਕੋਲੋਜੀ, ਜੰਗਲ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ 13 ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਸਮੇਤ ਇੱਕ ਵਿਸਥਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅੰਤਿਮ ਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

46. ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇਕਰ 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 56.5 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਮੁਸੀਬਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਾਂ:

(i) “ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਾਗਾਰਜੁਨਸਾਗਰ ਸ੍ਰੀਸੈਲਮ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ 0 ਤੋਂ 26 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ 100 ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ (ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ ਦੀ ਜ਼ੀਰੋ ਸੀਮਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਨਦੀ ਅਤੇ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਨਾਲ ਅੰਤਰਰਾਜੀ ਸਰਹੱਦ ਕਾਰਨ ਹੈ);

(ii) ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਲਮੀਕਿ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ, ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਦਯਾਨ ਅਤੇ ਵਾਲਮੀਕਿ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡ 0 ਤੋਂ 9 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੱਕ ਫੈਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ 323 ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ (ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਦਾ ਜ਼ੀਰੋ ਵਿਸਤਾਰ ਪੱਛਮੀ ਪਾਸੇ ਹੈ ਜੋ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਸਰਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਪਾਸੇ ਨੇਪਾਲ ਨਾਲ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਹੱਦ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ);

(iii) ਝਾਰਖੰਡ ਵਿੱਚ ਬੇਤਲਾ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ, ਪਲਾਮੂ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ, ਅਤੇ ਮਹੁਆਦਾਨਰ ਵੁਲਫ ਸੈਂਕਚੁਰੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡ 0 ਤੋਂ 9 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੱਕ ਫੈਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ 382 ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ (ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਦਾ ਜ਼ੀਰੋ ਵਿਸਤਾਰ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਸਰਹੱਦ ਕਾਰਨ ਹੈ);

(iv) ਕਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਕਾਵੇਰੀ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡ 1 ਤੋਂ 14.5 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੱਕ ਫੈਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ 107 ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ;

(v) ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਨਹਾ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਫੈਨ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡ 0 ਤੋਂ 30 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੱਕ ਫੈਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ 168 ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ (ਈਕੋ-ਸੈਂਸਿਟਿਵ ਜ਼ੋਨ ਦਾ ਜ਼ੀਰੋ ਵਿਸਤਾਰ ਪੂਰਬੀ ਪਾਸੇ ਹੈ ਜੋ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਨਾਲ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਸਰਹੱਦ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ);

(vi) ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਤਾਦੋਬਾ-ਅੰਧਾਰੀ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡ 3 ਤੋਂ 6 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੱਕ ਫੈਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ 150 ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ;

(vii) ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਜੈਸਮੰਦ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡ 1.6 ਤੋਂ 8.9 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੱਕ ਫੈਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ 83 ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ;

(viii) ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਕੀਓਲਾਦੇਓ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਜੋ 0.5 ਤੋਂ 1.5 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੱਕ ਫੈਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਵਿੱਚ 22 ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ।"

47. ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਾਗਾਰਜੁਨਸਾਗਰ ਸ੍ਰੀਸੈਲਮ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਵਿੱਚ 100 ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਲਮੀਕਿ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ, ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਦਯਾਨ ਅਤੇ ਵਾਲਮੀਕਿ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਵਿੱਚ 323 ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਝਾਰਖੰਡ ਵਿੱਚ ਬੇਤਲਾ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ, ਪਲਾਮੂ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ, ਅਤੇ ਮਹੁਆਦਾਨਰ ਵੁਲਫ ਸੈਂਕਚੁਰੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਵਿੱਚ 382 ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਕਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਕਾਵੇਰੀ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਵਿੱਚ 107 ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਨਹਾ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਫੈਨ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਵਿੱਚ 168 ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਤਾਦੋਬਾ-ਅੰਧਾਰੀ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਵਿੱਚ 150 ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਜੈਸਮੰਦ ਵਨਯਜੀਵ ਅਭਿਆਰਣ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਵਿੱਚ 83 ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਕੀਓਲਾਦੇਓ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਈਐਸਜ਼ੈਡ ਵਿੱਚ 22 ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ।

48. ਜੇਕਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ 3 ਜੂਨ 2022 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 56.5 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਕਤ ESZs ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੋਈ ਸਥਾਈ ਢਾਂਚਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਕਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਤੋਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ESZs ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਪਿੰਡ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਥਾਈ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵਾਧੂ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਕੂਲ, ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ, ਅੰਗਣਵਾੜੀਆਂ, ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਟੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਹੋਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।

49. ਜੇਕਰ 3 ਜੂਨ 2022 ਦਾ ਆਦੇਸ਼ (ਉਪਰੋਕਤ) ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗਾਂ ਲਈ ਵੀ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇਕੋ-ਵਿਕਾਸ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ

ਦੇਣ। ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਲਾਭ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੋਇਫ ਅਤੇ ਸੀ.ਸੀ. ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਪੌਂਸਰਡ ਸਕੀਮ-ਇੰਟੀਗ੍ਰੇਟਡ ਵਿਕਾਸ ਆਫ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਹੈਬੀਟੈਟਸ ਅਧੀਨ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਕੋ-ਵਿਕਾਸ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਕਸਰ ESZs ਸਮੇਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਛੋਟੇ ਢਾਂਚਿਆਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜੋ ਸੰਭਵਤ: ਮਨਾਹੀ ਹੋਣਗੀਆਂ ਹਨ: (ii) ਜੰਗਲਾਤ ਚੌਕੀਆਂ, ਵਾਚ ਟਾਵਰਾਂ, ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਹੋਰ ਢਾਂਚਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ;

(iii) ਕੌਮੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਰਣਿਆਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਆਖਿਆ ਕੇਂਦਰਾਂ, ਸੁਚਾਲਯਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਸਾਰੀ।

50. ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰਸ਼ੁਦਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹਨ। ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤਿਕ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੌਮੀ ਰਾਜਮਾਰਗਾਂ, ਰੇਲਵੇਆਂ, ਰੱਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਢਾਂਚਾਗਤ ਆਦਿ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਆਦਿ। 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਚ 56.5 ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਾਹੀ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੋਐਫ ਅਤੇ ਸੀ.ਸੀ. ਨੇ 17 ਮਈ 2022 ਨੂੰ ਇਕ ਦਫਤਰੀ ਜ਼ਿਕਰਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਈ.ਆਈ.ਏ. ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ 2006 ਦੇ ਸ਼ਡਿਊਲ ਵਿਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੋਈ ਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀ, ਜਦੋਂ ਇਕ ਸੂਚਿਤ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ. ਵਿਚ ਜਾਂ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਅਭਿਆਰਣ ਲਈ ਜਿਸ ਦਾ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ. ਅੰਤਿਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਕਲੀਅਰੈਂਸ ਅਧੀਨ 1986 ਐਕਟ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਐਨ.ਬੀ.ਡਬਲਿਊ.ਐਲ. ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਖਾਸ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ. ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਨਜੀਵ ਆਵਾਸਾਂ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਦੇਖਭਾਲ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਬੇਲਗਾਮ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਦੁਰੁਪਯੋਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ 3 ਜੂਨ 2022 (ਉਪਰੋਕਤ) ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 56.5 ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਲਈ ਹਰ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪੀ.ਸੀ.ਸੀ.ਐਫ. ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿ ਹਰ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਪਿੰਡ ਹੋਣਗੇ ਜਿਥੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਪੀ.ਸੀ.ਸੀ.ਐਫ. ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਬਚੇਗਾ ਸਿਵਾਏ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਣ ਦੇ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ।

51. ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ-ਜਾਨਵਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕਰੇਗੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਕਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕੀਮਤੀ ਜੰਗਲਾਤ/ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਹੈ।

52. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਥੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇੱਕ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ 1972 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਪੁਨਰਵਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ, ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਪਿੰਡਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦਿਨਚਰਿਆ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ ਤੇ ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦਿਨਚਰਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ

ਸੋਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

53. ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਐਨਬੀਡਬਲਿਊਐਲ, ਆਪਣੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦਿਨਾਂਕ 17 ਮਾਰਚ 2005 ਵਿੱਚ, ਇਹ ਵੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧ ਦੇ ਬਜਾਏ ਨਿਯਮਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

54. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਸੁਲਤਾਨ ਬਾਥੇਰੀ ਬਲਾਕ ਪੰਚਾਇਤ ਦਾ ਸਮੂਚਾ ਨਗਰੀ ਖੇਤਰ ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ।

55. ਜਿਵੇਂ ਕਿ 3 ਜੂਨ 2022 (ਉਪਰੋਕਤ) ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 56.1 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਖੇਤਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਵਜੋਂ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਖੇਤਰ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੱਕ ਪਾਸੇ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 500 ਮੀਟਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਸਰਹੱਦਾਂ ਜਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਸਮੁੰਦਰ ਜਾਂ ਨਦੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਇਕਸਾਰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਖੇਤਰ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, 1986 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 5 ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਵਿਸਥਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ 1986 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੂਚਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਈਐਸਜ਼ੈਡਜ਼ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

56. ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1986 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 5 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (3) ਅਧੀਨ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਤਿਮ ਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇੱਕ ਮਸੌਦਾ ਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝੇ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਮਸੌਦਾ ਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 60 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਐਤਰਾਜ਼ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਮਸੌਦਾ ਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਮਸੌਦਾ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਵੇ।

ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮਾਮਲਾ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 13 ਸੰਗਠਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ESZ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਕਾਰਕ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਲਈ ESZs ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਗੇ। ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਲਈ ਹਾਲਾਤ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ESZ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਉੱਤੇ, 474 ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅੰਤਿਮ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਦਕਿ 102 ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਡਰਾਫਟ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। 73 ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲੰਬਿਤ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਰਕਸੰਗਤ ਪਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ NBWL ਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਕਿ ਹਰੇਕ ਸੈਂਕਚੁਰੀ ਜਾਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਲਈ ESZs ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਮਾਨ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ESZ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਪੈਰਾ 56.6 ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਭਾਰੀ ਜਨਹਿਤ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ESZ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਚੌੜਾਈ ਨੂੰ ਘੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਸ਼ਕਤ ਕਮੇਟੀ (CEC) ਅਤੇ MoEF & CC ਨੂੰ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ESZs ਨੂੰ 1986 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਹਿਰੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਸਮੇਤ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ 13 ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਪੈਰਾ 56.6 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਸੋਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਜਿਹੜੇ ਖਾਣਾਂ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਨਜ਼ਰੀਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਨ ਲਈ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੋਆ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਗੋਆ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੈਨ-ਇੰਡੀਆ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

61. ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਆਈ.ਏ. ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਛੁਕ ਹਾਂ। 3 ਜੂਨ 2022 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ (ਉਪਰੋਕਤ) ਦੇ ਪੈਰਾ 56.1 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮੋਈਐਫ ਅਤੇ ਸੀ.ਸੀ. ਵੱਲੋਂ ਮਸੌਦਾ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜੋ ਮੰਤਰਾਲਾ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ।

62. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਸੌਦਾ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਜੋ ਕਿ 1986 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 5 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (3) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਅ) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਿਯਮ 5 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (3) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਤਿਮ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

63. ਇਹ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਅੰਤਿਮ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।

64. ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 3 ਜੂਨ 2022 (ਉਪਰੋਕਤ) ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 56.1 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਜਿੱਥੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਸੈਂਕਚੁਆਰੀਆਂ ਅੰਤਰ-ਰਾਜ ਸਰਹੱਦਾਂ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹਨ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

65. ਅਸੀਂ 3 ਜੂਨ 2022 (ਉਪਰੋਕਤ) ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 56.4 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਸੋਧਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਸੈਂਕਚੁਆਰੀ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਸੈਂਕਚੁਆਰੀ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਅੰਦਰ ਖਾਣਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

(i) ਮੋਈਐਫ ਅਤੇ ਸੀ.ਸੀ. ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ 9 ਫਰਵਰੀ 2011 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡਜ਼ ਅਧਿਸੂਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ; (ii) ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਈ.ਐਸ.ਜ਼ੈਡ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਪਰਿਆਵਰਣ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਕਲੀਅਰੈਂਸ ਦੇਣ ਸਮੇਂ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੋਈਐਫ ਅਤੇ ਸੀ.ਸੀ. ਵੱਲੋਂ 17 ਮਈ 2022 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਫਤਰੀ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

67. ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮੌਜੂਦਾ ਆਈ.ਏ਼ਜ਼. ਨਿਪਟਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਕੋਈ ਖਰਚਾ ਨਹੀਂ।

ਨਿਧੀ ਜੈਨ
(ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ : ਤਮਨਾ, ਐਲ.ਸੀ.ਆਰ.ਏ.)

ਆਈ.ਏਜ਼. ਨਿਪਟਾਏ ਗਏ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate